

TAKÁCS GYULA*

A VÖRÖS ŐRSÉG

THE ORGANIZATION OF THE HUNGARIAN RED GUARD

ABSTRACT

This article focuses on the organization of the Red Guard of the Hungarian Soviet Republic in 1919. Basically it summarizes the main provisions of the ordinance which created the frame of the organization. It tries to outline the principles of the setting-up, the specificity of the judicial proceedings in connection the revolutionary tribunals and the functioning of the regional departments. It briefly reviews the cooperation with the Hungarian Red Army. It also gives some information about the connection between the Red Guards and the atrocities of the 'red terror'. It mentions the role of the Red Guard in border patrol activities and the criminal investigation activities. This article is only a brief overview of the issue based on some official documents. It is an edited variant of a conference lecture.

1. A Vörös Őrség létrejötte és működésének szabályozása

„A régi rendőrség megszűnt.”¹ Ezzel kijelentéssel jelent meg a Vörös Őrség című hivatalos közlöny első száma 1919. április 20-án, Budapesten. A címlapon olvasható kiáltvány egy új társadalmi rendszer létrejöttéként értelmezte a Tanácsköztársaság megalakulását, amelyben a jogegyenlőség megvalósulása mellett a gazdasági kizsákmányolás végérvényes befejeződését is látta. A korábbi karhatalom egészét egyszerűen a kapitalista elnyomás kiszolgálójának tekintette, így annak megszűntét szükségszerűnek tartotta. A szöveg a Tanácsköztársaság forradalmi rendjének védelmét jelölte az új szervezet alapvető feladataként, amit párhuzamba állított az osztálytudatos proletárság érdekérvényesítésének fontosságával. A proklamáció szerzője értelemszerű megállapításként rögzítette, hogy a felálló Vörös Őrség semmilyen vonatkozásban sem hasonlít a korábbi testületekre, azonban részletekbe nem bocsátkozott. Ezt a Belügyi Népbiztosság 1. B. N. számú rendelete tette meg, amelyet március 26-i dátummal adtak ki.²

Ebben elsődleges célként már a belső rend megalapozása és fenntartása szerepelt. Az előírás a belügyi népbiztos közvetlen felügyelete alá helyezett szervezetet a Vörös Hadserg kiegészítő részeként tüntette fel. Fenntartotta a vörös örök hadiszolgálatra történő rendelésének vagy a hadszervezetbe való áthelyezésének lehetőségét, ami elsősorban az arcvonalbeli tevékenységre alkalmas, és korábban harctéri szolgálatot nem teljesített személyekre vonatkozott. Az őrszemélyzet illetménye megegyezett a hadsereg legénységének járandóságával, de élelmszerellátás helyett pénzbeli megváltást helyezett kilátásba a szabályozás.

A rendelkezés a Vörös Őrség felállításával egyidejűleg hivatalosan kinyilvánította az összes karhatalmi jellegű szervezet megszűntét, és egyúttal – az érvényben lévő juttatások április hónapra vonatkozó kiutalásának fenntartása mellett – rendelkezési állományba helyezte ezek tagjait. A rendelet az új testület létszámának feltöltésére toborzást kezdeményezett a szervezett munkásság körében, ám a kiáltvány által sugalmazottaktól eltérően a

* Doktorandusz, Pécsi Tudományegyetem; könyvtári asszisztens, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár.

korábban jogviszonyban állók átvételét egyáltalán nem zárta ki. (A rendelkezési állományba helyezettek április 4-től további értesítésig állomáshelyüket el nem hagyhatták, különben elvesztették volna a későbbi elhelyezés lehetőségét.)³ Az előírás a belügyi népbiztos által kinevezendő bizottság hatáskörébe utalta az őrszemélyzet felvételét, és bevezette a raj- és szakaszparancsnokok legénység általi választásának gyakorlatát.

A szabályozás az őrszemélyzet mellett két további személyzeti kategóriát állított fel: irányító személyzet, illetve egészségügyi és egyéb szakalkalmazottak. Közülük a parancsnokok és alkalmazottak kinevezése a belügyi népbiztos jogkörébe került. Javadalmazásukra a kormányzótanács által (országos tekintetben egységesen) megállapítani szándékozott járandóságnak megfelelő összeget szántak. A leendő parancsnokoknak az előírányt szerint lehetőleg katonaviselt proletároknak kell lenniük. A magasabb parancsnokok kijelölésére a Belügyi Népbiztosság, a Munkás- és Katonatanács, valamint a (Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a Kommunisták Magyarországi Pártjának egyesülésével létrejött) párt küldöttjeiből álló bizottság elbírálását követően kerülhetett sor. A rendelet szerint a Vörös Őrségbe jelentkező katonatisztek jegyzékét nyolc napon keresztül a sajtóban közszemlére kellett tenni, így a felvételüket kérelmezők személyes múltjáról és politikai megbízhatóságáról bárki bejelentést tehetett az illető jelentkezését követő egy héten, hogy azt a bizottság kivizsgálhassa. A belügyi népbiztos a munkásoktól érkező parancsnokok számának növelése érdekében, illetve a teljes állomány forradalmi iskoláztatása céljából külön tanfolyamok indításáról döntött.

A határozat területi alapon városi parancsnokságokra, vármegyei (kerületi) parancsnokságokra – ezen belül járási parancsnokságokra és községi kirendeltségekre –, illetve a Belügyi Népbiztosság Vörös Őrségének Központi Osztályára tagolta a szervezetet. Az „ellenforradalmi és politikai üzemek”⁴ megakadályozását politikailag megbízható munkásokból felállítandó központi nyomozó részlegről várta a belügyi népbiztos. Ezzel párhuzamosan az országos jelentőségű esetek felderítésére az előírás rögzítette a bűnügyi központi nyomozószervezet létrejöttét.

A Vörös Őrségben belül a különböző fokú bűnügyi szervek (országos főparancsnokság, kerületi parancsnokságok, zászlóaljak nyomozó osztályai) hatáskörét a bűnesetek jellege szerint állapították meg. Az országos parancsnokság III. csoportjához tartozott a központi bűnügyi nyomozó osztály, amely alapvetően országos horderejű (a gyakorlatban főleg vidéki helyszínű) bűnügyek felderítésével foglalkozott: statáriális eljárás alá eső esetek, közvagyon ellen elkövetett cselekedetek, a speciális szakmai ismereteket vagy népbiztosságok közti együttműködést igénylő nyomozások. Elnevezése többször változott (Vörös Őrség Nyomozó Testület, Központi Bűnügyi Nyomozó Főcsoport), ügyrendje azonban jelentősen nem módosult.⁵ (Az osztály munkája során igénybe vehette az Igazságügyi Népbiztosság által létrehozott Országos Kriminológiai Intézet segítségét.)⁶

A Forradalmi Kormányzótanács IV. számú rendelete az ítélkezési gyakorlatot szabályozta.⁷ A Vörös Őrség által kézre kerített gyanúsított ellen az eljárás lefolytatása a forradalmi törvényszékek feladata lett. E bizottságok mindhárom tagját – elnök, vádbiztos, jegyzőkönyvvezető – közvetlenül a kormányzótanács nevezte ki. Egyik beosztás betöltését sem kötötték jogi szakképesítéshez.⁸ A törvényszékek hatásköre a kormányzótanács által meghatározott ügyekre terjedhetett ki, amelyekben alakszerű nyomozásnak vagy vádirat benyújtásának nem volt helye. Az időponttól és helyszíntől független, lehetőleg egyhuzamban lefolytatandó eljárást a terhelt elfogását követően mihamarabb el kellett kezdeni. A vádbiztos gondoskodott a bizonyítékok „előteremtéséről”, valamint a sértett, a tanúk és a szakértők elővezetéséről. A gyanúsított megkötés nélkül választhatott magának védőt, amennyiben ezzel a lehetőséggel nem kívánt vagy az illető távolléte miatt nem tudott élni, akkor a törvényszék hivatalból bárkit kirendelhetett ebből a célból. Az eljárás befejeztével

a törvényszék tagjai zárt tanácskozást követően, titkos szavazással hozhatták meg döntésüket. Halálbüntetés csak egyhangú döntés esetén volt kiszabható. Az ítéletet kihirdetését követően azonnal foganatosítani kellett. A határozat ellen fellebbezéssel, jogorvoslati vagy kegyelmi kérelemmel nem lehetett élni.

A kormányzótanács előzetes letartóztatási jogkörrel a vádbiztosokat, Budapesten a Vörös Őrség mellett működő politikai megbízottat, vidéki ügyeket illetően pedig a Vörös Őrség országos megbízottját ruházta fel.⁹ A népbiztosok saját hatáskörük alá eső határozatok megszegése esetén szintén jogosulttá váltak az előzetes letartóztatás elrendelésére.

Az 1. B. N. számú rendelethez a Belügyi Népbiztosság végrehajtási utasítást készített.¹⁰ A kerületi parancsnokságok irányítását ebben az előírásban megnevezett politikai megbízottakra, katonai parancsnokokra és helyetteseikre bízta; amíg a parancsnokok kinevezése az március 26-án közzétett általános elveknek megfelelően megtörténhetett. A vörösőrkörületek elvileg lefedték a már megszállt területeket is, így némely kerület ideiglenes székhellyel kezdte meg működését. A következő kerületeket (és ideiglenes központokat) jelölték ki: Budapest vidéki kerület, székesfehérvári, soproni, pozsonyi (tatai székhellyel), rózsahegy (egri központtal), kassai (Sátorlajújhely székhellyel), debreceni, nagyvárad, szegedi (később Kistelek központtal) kerület. A fővárosra vonatkozóan külön határozat kiadását ígérték. Nagyváradon erdélyi vörösőrkülönítmény néven egy további egységet állítottak fel. A tervszerű szerint a kerület szervezete dandárokká tagolódott. Minden dandár 2–3 ezredet foglalt magába, amelyek 2–5 zászlóaljjal rendelkeztek. Egy zászlóalj alárendeltségébe 3–6 századot utaltak, egyenként 3–5 szakasszal. A szakaszokban 2–3, 10–20 fős rajokkal számoltak.

A rendelkezés a csendőrség, rendőrség, pénzügyőrség, határrendőrség, nemzetőrség és vasútbiztosító nemzetőrség minden tagja számára kilátásba helyezte a képességeinek és politikai megbízhatóságának megfelelő beosztást. Alapelvként lefektette, hogy az átvett személy korábbi munkakörében akkor tartható meg, „amennyiben a Tanácsköztársaság érdekei ezt megengedik.”¹¹ A kerületi parancsnokságoknak a politikai biztos megérkezésétől vagy a szervezési munka megkezdésétől számított 8 napon belül kellett a rendelkezési állományban lévő és átvételre váró illetőkről névjegyzéket készíteni a központi parancsnokság részére, amelyeken minden parancsnok (és egyéb alkalmazott) esetében szükséges volt feltüntetni a helyi direktórium véleményét is. Ennek figyelembe vételével az átvételről döntő bizottság tagjai között a határozat a belügyi népbiztos által küldött politikai biztos mellett a munkástanács, a párt, a volt csendőrség, a volt pénzügyőrség, a volt határrendőrség, a volt vidéki és községi rendőrség, a nemzetőrség és vasútbiztosító nemzetőrség egy-egy megbízottját tüntette fel.

Az átvettek a következő juttatásokra számíthattak: 15 korona napi illeték, naponta 15 korona ételmezési váltság, ellátatlan családtagonként havi 50 korona családi pótlék, lakatnyán kívüli elhelyezés esetén havonta 50 korona lakbér, saját ruházat használatáért napi 2 korona illetmény, fél éves kifogástalan szolgálat esetén 190 korona jutalom, saját állomáshelyen kívüli alkalmazás esetén naponta 10 korona pótdíj. Amennyiben a parancsnokok április havi korábbi járandóságait nem vették fel, akkor ideiglenesen ugyanezekre az illetményekre jogosultak. A parancsnoki fizetésről (továbbá a különbözet kiutalásáról) később rendelkeztek.

A már felállított egységek parancsnokai kötelesek voltak a legénységi állomány szükségleteiről gondoskodni: egészséges környezetben történő elhelyezés, jutányos közös ételmezés, szükséges szolgáltatások (mosoda, borbély, cipész), kulturális igények (színház, könyvtár, szociális előadások). Ilyen irányú javaslatokat április 25-ig tartoztak megtenni a központi főparancsnokság felé.

A rendelkezési állományból történő átvétel mellett a kiegészítés toborzás útján történ-

hetett. Nem nyerhettek felvételt azok a személyek, akiket már a Vörös Hadsereg állományba vett. A jelentkezőket az esetlegesen birtokukban lévő fegyverrel és lőszerrel együtt irányították a toborzók a kerületi parancsnoksághoz. (Ekkor már érvényben volt a Forradalmi Kormányzótanács fegyverviselést korlátozó rendelkezése, amely a jogosulatlan birtoklást öt évig terjedő fegyházbüntetéssel és 50 ezer koronáig kiszabható pénzbüntetéssel fenyegette.)¹² A toborzottakat a parancsnokság lehetőség szerint a már korábban beszolgáltatott vagy elkobzott fegyverekkel szerelték fel. A kitűzött szervezési cél szerint minden 250 lakosra kell jutnia vörös őrnök, ezért a létszám feletti jelentkezőket szükség esetén más állomáshelyre csoportosították át. Azoknak a kerületeknek, amelyek körzete részben megszállás alatt állt, az előirányzott keret megszállt területre eső hányadát 50%-ig lehetőleg ottani lakosokból kellett kiállítani. A határozat a megszállt erdélyi területeken tartózkodó állományt a Vörös Hadsereg demarkációs vonalon elhelyezett alakulatának kötelékébe rendelte. (A vonatkozó területi beosztás megállapítását pedig későbbre halasztotta).

A közlekedés biztosítására a Belügyi Népbiztosság olyan egységeket kívánt létrehozni, amelyeknek kiképzését és irányítását a központi parancsnokság végezte, fegyelmi és gazdasági ügyekben azonban a kerület alárendeltségébe tartoztak. (Minden kerületnek gazdasági és számvevősegi hivatalt kellett felállítania, az ezredeknél pedig gazdasági vezetőt kellett alkalmazni.)

A forradalmi vívmányok megszilárdítása érdekében a vörös öröktől „öntudatos proletár vasfegyelmet” várt el a belügyi népbiztos, így a körrendeletben kiadott fegyelmi szabályzat már feleslegesnek minősítette a bizalmiférfi rendszer intézményét, mert annak célja már megvalósult, vagyis a személyi változások megtörténtek a fegyveres testületekben.¹³ A megbízhatónak ítélt új századparancsnokokat (és magasabb beosztású személyeket) már fenyegető hatalommal szándékoztak felruházni. (A kikülönített szakasz- és rajparancsnokok – akiknek állomáshelye különbözik feletteseik állomáshelyétől – is hozhattak fegyelmi intézkedéseket, azonban ezek végrehajtása csak előjáróik jóváhagyását követően történhetett meg.)

Ezzel együtt minden fegyelmi jogkör gyakorló parancsnok mellett, annak állomáshelyén, egy háromtagú fegyelmi tanácsot választott az alakulat. E bizottságok három rendes és kettő pótagját az állomáshelyen beosztott írástudó egyének közül választhatták a vörös örök titkos szavazással, szótöbbségi döntéssel, egy hónap időtartamra, az újráválasztás lehetőségének fennállása mellett. (Az ezredparancsnokságoktól felfelé a fegyelmi tanácsok illetékeseit az ezred-, dandár-, illetve a kerületi törzs állománya választhatta.) A tagok fegyelmi tekintetben továbbra is parancsnokuk hatósága alá tartoztak, ezért érintettségük esetén a pótagoknak kellett a helyükbe lépni.

Ez testület tanácsadó szervként működhetett, de a fenyegető hatalom gyakorlásában nem vehetett részt, illetve javaslatai nem kötelezték a parancsnokot. Ha azonban a tanács egyhangú írásbeli határozattal óvást emelt a parancsnok által elmarasztalt illető ügyében (vagyis a parancsnokkal ellentétben a bizottság nem találta bűnösnek a vádlottat), akkor a büntetés végrehajtását felfüggeszthették, amíg az esetet a felettes parancsnokság elé terjesztették kivizsgálásra.

Amennyiben a fenyegetést elszenvedő az eljárást igazságtalannak tartotta, a büntetés megvalósulását követően panaszát parancsnokánál jegyzőkönyvbe vetethette, aki azt az ügy ismertetésével és a fegyelmi tanács állásfoglalásával együtt köteles volt előjárójának elküldeni. Ő a mellette működő tanáccsal konzultálva elbírálhatta a kérdést. Ha a panaszos itt sem nyert elégtételt, akkor a kerületi parancsnokság szintjéig (parancsnoki beosztásban szolgáló személy esetében az országos főparancsnokságig) fordulhatott további vizsgálattért. Ha a legfelső fokon is elutasításra talált a kérelem, akkor az ott ítélező parancsnoknak jogában állt a panaszost elmarasztalni, ha „nyilvánvalóan alaptalannak” minősítette

beadványát, sőt az alsóbb parancsnokság mellett működő tanács tagjait is, amennyiben úgy vélte, hogy ők a fegyelmi szabályzattal ellentétes szellemben teljesítették hivatásukat.

A fegyelmi jog gyakorlása tekintetében nem tettek különbséget a vétséget elkövető beosztása alapján, az eljárást az őrszemélyzet és a parancsnokok esetében is hasonlóképpen kellett lefolytatni. (A naponta megtartott kihallgatásokon minden beosztott szót emelhetett közvetlen felettese előtt bárki szolgálati magatartása ellen.)

Amint a vörös őrség „hadi vagy harcckészültség” állapotába helyeztetett, a tanács működése megszűnt, a parancsnok intézkedéseivel szemben semmilyen előterjesztésnek nem lehetett már helye.

A fegyelmi vétséget elkövető büntethető volt parancsnoki dorgálással, nyilvános dorgálással, illetménymegvonással, elzárással, kötelekből való elbocsátással. A nyilvános dorgálást nem alkalmazhatták parancsnoki beosztású személyekkel szemben, illetve elbocsátásuk csak az országos főparancsnokság jóváhagyásával történhetett meg. (Az elbocsátás nem zárta ki annak lehetőségét, hogy az érintett további szolgálatra átkerülhessen a Vörös Hadseregbe.) Ha az elkövetett vétség a kormányzótanács LIII. számú rendelkezése alapján katonai büntettnek minősült, akkor a letartóztatottat a forradalmi katonai törvényszéknek kellett átadni.

A Vörös Őrség 1919. május 4-i számában közreadott utasítás (a proletárdiktatúra megszilárdítását szolgáló minden intézkedés pontos végrehajtása érdekében) szabályozta a szolgálatban lévő vörös örök fegyverhasználatát.¹⁴ Az őrszemélyzet elvileg az alábbi körülmények fennállása esetén alkalmazhatott fegyveres erőszakot. Ha a vörös őrt valaki – várhatóan tetteles bántalmazással járó és vélhetően csak fegyverrel elhárítható – támadással fenyegette. Ha a tetten ért vagy bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható, felfegyverzett egyén a felszólítás ellenére magát önként meg nem adta. Amennyiben az elfogandó gyanúsított, vagy üldözés alatt álló elkövető, esetleg szökevény elítélt visszatartására nem adódik más mód. A fegyverhasználatot minden esetben figyelmeztetésnek kellett megelőznie, és csak akkor volt foganatosítható, ha egyrészt ártatlanok testi épségét nem veszélyeztette, másrészt pedig más „enyhébb” eljárással vagy eszközzel nem volt kiváltható.

A rendelkezés a jogtalan fegyverhasználatot súlyos büntetéssel fenyegette, és rögzítette, hogy a fegyveres erőszak alkalmazása csak olyan mértékű lehet, ami nélkülözhetetlen a támadó ártalmatlanításához vagy a menekülő elfogásához. Ezzel együtt felhívta a vörös örök figyelmét arra, hogy a fellépésnek kellőképpen határozottnak kell lennie. A fegyverhasználat tehát legyen „férfias és erélyes: ismételt gyenge szurkálás a szuronnyal, vagy gyenge vágás a karddal, lövés célzás nélkül, vagy csak megijesztés céljából rendszerint eredménytelen, sőt az ellenszegülőt még inkább felbátorítja és ingerli, tehát feltétlenül mellőzendő.

Ezek az előírások az ellenszegülő tömegekkel szemben intézkedő zárt osztagok parancsnokaira nézve is kötelező érvényűek voltak.

Az eredményes fegyverhasználat következtében megsérült elkövető elsősegélyben való részesítéséért a vörös őrt tette felelőssé az utasítás. A fegyverhasználatról (akár küldönc igénybevételével) a lehető leghamarabb értesíteni kellett a felettes parancsnokságot. A jelentésnek tájékoztatnia kellett a használatot kiváltó okról, az alkalmazott fegyverről, a kiváltott hatásról, illetve az őrs esetleges sérüléséről; és azonnal továbbítandó volt az illetékes ezredparancsnoksághoz. Az eset kivizsgálására az ezredparancsnokság megbízottat (vagy egy beosztott parancsnokot) kellett a helyszínre küldenie. A rendelkezés – lehetőleg minden körülményt magába foglaló – jegyzőkönyv felvételére kötelezte a kiküldöttet, aki saját meglátásait mellékelve nyújtotta be a feljegyzést a parancsnoksághoz. A parancsnokság véleményével kiegészített iratokat a területileg illetékes forradalmi katonai törvényszék

használhatta fel az ügy elbírálására. Amennyiben kétségek merültek fel a fegyverhasználat megalapozottságát illetően, akkor a törvényszékek hivatalból tárgyalást kellett elrendelnie.

A katonai törvényszék illetékessége a vörös örök besorolásának következménye, amely szerint a hadsereg kiegészítő tagjai voltak, így akár a szervezeti keretek fenntartása mellett is alkalmazhatták őket katonai célokra. A főparancsnokságon külön katonai osztályt szerveztek a Hadügyi Népbiztossággal történő együttműködés céljából, amely pár nappal a román erők támadását követően már igényelte is egyes vörös ör egységek katonai parancsnokság alá helyezését.¹⁵

A Vörös Hadsereg részeként történő bevetés mellett az állomány külön feladatok ellátásával is hozzájárulhatott a hadsereg működéséhez. Az arcvonalakban a Vörös Őrség egységeivel látták el a figyelőszolgálatot, így a harcászati kötelek mentesülhettek a helyhez kötött feladat alól, ugyanis a hadosztályparancsnokságokhoz eljuttatott utasítások felhívták a figyelmet az összefüggő arcvonalak hiányára. Ezek az előírások helyi ellentámadások kivitelezésére csapatösszevonások kialakítását rendelték el, és átkaroló műveletek végrehajtását javasolták, hiszen nagy kiterjedésű területen kisebb egységek összecsapására lehett számítani.¹⁶

A figyelőszolgálat mellett az összeköttetés biztosítására a budapesti vörös ör kerület fúttárkülönítményeket állított fel, amelyek feladata a Hadügyi Népbiztosság intézkedéseinek továbbítása volt, mert a távbeszélő- és távíróhálózat használata esetén fennállt a lehallgatás veszélye.¹⁷

A román és cseh csapatok térférésének következtében a májusban az országos főparancsnokság átszervezési rendeletet adott ki. Ez három fő feladatot szabott a Vörös Őrségnek: belső rend biztosítása, határvédelem és tábori rendfenntartás. A határozat a területi beosztást megváltoztatta, ekkor már csak hat kerülettel számolt. A központok Budapesten, Székesfehérváron, Sopronban, Győrött és Egerben maradtak meg. A felszámolt kerületek legénységét a határvédelmi kerületek és a tábori rendészet állományába sorolták át. A határok és a demarkációs vonal védelmét ellátó, a hadsereg kötelékébe tartozó alakulatokat harctevékenységre rendelték, így korábbi tevékenységüket vörös örök vették át. A tábori rendészeti működést végző vörös ör egységek a keleti front mögöttes területein alakultak e területek lezárása, a katonai táborokban való rendfenntartás, magasabb parancsnokok és fontosabb szerelvények biztosítása céljából. A tábori rendészeti vörösör tartalék parancsnokság Kunszentmiklóson állt fel. Az előírányzat szerint tábori rendészeti vörösör osztályok legénységének felét közbiztonsági szakközegekből, másik felét pedig szervezett munkásokból kellett kiállítani. Ők május végére – a határvédelmi vörös örökhöz hasonlóan – a hadsereg alárendeltségében kezdhették meg működésüket.¹⁸

A Vörös Őrség kaposvári és a zalaegerszegi határvédelmi kerületparancsnoksága május 5-e után már a Vörös Hadsereg II. (székesfehérvári) hadtestéhez, a győri és kecskeméti pedig a ceglédi (I.) hadtestéhez tartozott. Összesen 16 zászlóalj látott el határvédelmi feladatot, ami leginkább a határátlépők megfigyeléséből, útlel-ellenőrzésből, csempészet elleni nyomozásból és kiegészítő hírszerzési tevékenységből állt. Ma értelemben határvédelem csak az osztrák-magyar határon volt, a demarkációs vonal mögött katonai határvédelmet láttak el a kerületek a határvonal ellenőrzésével, és az ellenség szemmel tartásával. Egy esetlegesen kikényszerített visszavonulás esetén a vörös ör egységeknek fokozatosan kellett hátrálniuk. Eközben egyrészt a támadás fő csapásirányát és az ellenség erejét fel kellett deríteniük, másrészt rajtaütésekkel zavarniuk kellett a benyomuló csapatokat.¹⁹

A fenti előírások részletezték ugyan a Vörös Őrséggel kapcsolatos tudnivalókat, azonban a karhatalmi működés gyakorlata korántsem volt egységes. A Vörös Őrség mellett még három testület tevékenysége bonyolította a Tanácsköztársaság folyamatosan formálódó rendvédelmi szervezetét. Politikai ügyekben és kémelhárítással kapcsolatban a Belügyi

Népbiztosság politikai nyomozó osztálya járhatott el Korvin Ottó vezetésével, a Keleti Hadseregparancsnokság mögöttes területein pedig az ún. Front Mögötti Bizottság gyakorolhatott büntető hatalmat Szamely Tiborral az élen. Ez utóbbi mellett jelent meg egy tulajdonképpen önszerveződő, nem hivatalos csoport Cserny József irányításával.²⁰

Mindezek mellett létezett még a budapesti vörös vasas hadosztály, amit a Hadügyi Népbiztosság a proletárdiktatúra védelmére, a Forradalmi Kormányzótanács támogatására, illetve Budapest biztosítására állított fel. Soraiba csak Budapest körzetében lakóhellyel rendelkező, szervezett vas- és fém munkások kerülhettek be.²¹ Az alakulat Haubrich József felügyelete alá tartozott, aki május közepétől Budapest karhatalmi főparancsnoka volt, és ilyen minőségében a Vörös Őrség előjárója is lett.²²

A vörös terror végrehajtásában a Vörös Őrség nemigen vett részt. A kortársak inkább e három egységhez társították az atrocitások felelősségét.²³ Szamuely csapata (amelyre a „Lenin-fiúk” elnevezés ragadt) sok esetben nehezen volt elkülöníthető a Cserny-csoporttól (ami önhatalmúlag a Forradalmi Kormányzótanács terrorcsapatának nevezte magát), mert tagjai sokszor működtek együtt.²⁴ Szamuely jogosult volt a forradalmi törvényszék mellőzésével bármilyen eszközt igénybe venni feladata ellátásához,²⁵ így beosztottjai figyelmen kívül hagyhatták a vörös örökre érvényes előírásokat. Cserny csoportját a kormányzótanács ugyan többször megpróbálta felosztatni, később (akár Szamuely, akár Korvin alárendeltségében) mégis sok esetben alkalmazta tagjait.²⁶

JEGYZETEK

1. Vörös Őrség. 1919. április 20. 1. old.
2. Vörös Őrség. 1919. április 20. 27–28. old.
3. Vörös Őrség. 1919. április 27. 93. old.
4. Vörös Őrség. 1919. április 20. 28. old.
5. Tóth Tihamér (1969): A bűnügyi nyomozó szolgálat szervezete és működésének új vonásai a Magyar Tanácsköztársaság idején: a Vörös Őrség bűnügyi szolgálatáról. *Belügyi Szemle*. 1969/3. szám. 45–47. old.
6. Kovács Nándor (1956): A Vörös Őrség. *BM ORK Politikai Osztály*. Budapest. 47. old.
7. Vörös Őrség. 1919. április 20. 4–5. old.
8. Salamon Konrád: A proletárdiktatúra és a terror. *Rubicon*. 2011/2. szám. 19. old.
9. Vörös Őrség. 1919. április 20. 53. old.
10. Vörös Őrség. 1919. április 27. 176–177. old.
11. Vörös Őrség. 1919. április 27. 177. old.
12. Vörös Őrség. 1919. április 20. 4. old.
13. Vörös Őrség. 1919. május 4. 248–249. old.
14. Vörös Őrség. 1919. május 4. 250–251. old.
15. Szabó László (1969): A Vörös Őrség a Vörös Hadsereg oldalán. *Belügyi Szemle*. 1969/5. szám. 75–76. old.
16. Hetés Tibor (1959): A magyar Vörös Hadsereg 1919. Válogatott dokumentumok. Kossuth Könyvkiadó. Budapest. 1919. 141–143. old. Dömötör Gergely (1954): A fegyvernemek szerepe a Tanácsköztársaság honvéd háborújában. *Hadtörténelmi Közlemények*. 1954/3–4. szám. 336. old. Liptai Ervin (1979): Vöröskatonák, előre! A magyar Vörös Hadsereg harcai 1919. Zrínyi Katonai Kiadó. Budapest. 1979. 88. old.
17. Szabó (1969) 79. old.
18. Czövek Imre (1969): A Vörös Őrség 1919 májusában: vörösréség a belső rendért. *Belügyi Szemle*. 1969/5. szám. 69. old.
19. Szócs Ferenc (1969): Adalékok az őszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság határizetnek történetéhez. *Hadtörténelmi Közlemények*. 1969/2. szám. 275., 277., 281. old.
20. Konok Péter (2011): Két terror Magyarországon. *Rubicon*. 2011/2. szám. 45. old.

21. Czövek Imre (1969): A Vörös Őrség tevékenysége 1919 áprilisában. Belügyi Szemle. 1969/4. szám. 34. old.
22. Konok (2011) 45. old.
23. Konok (2011) 45. old.
24. Konok (2011) 47. old.
25. Vörös Őrség. 1919. május 4. 262. old.
26. Konok (2011) 50. old.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Czövek Imre (1969): A Vörös Őrség 1919 májusában: vörösőrség a belső rendért. Belügyi Szemle. 1969/5. szám. 66–74. old.
- Czövek Imre (1969): A Vörös Őrség tevékenysége 1919 áprilisában. Belügyi Szemle. 1969/4. szám. 33–41. old.
- Konok Péter (2011): Két terror Magyarországon. Rubicon. 2011/2. szám. 42–55. old.
- Kovács Nándor (1956): A Vörös Őrség. BM ORK Politikai Osztály. Budapest.
- Salamon Konrád (2011): A proletárdiktatúra és a terror. Rubicon. 2011/2. szám. 16–23. old.
- Szabó László (1969): A Vörös Őrség a Vörös Hadsereg oldalán. Belügyi Szemle. 1969/5. szám. 75–79. old.
- Szöcs Ferenc (1969): Adalékok az őszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság határőrizetének történetéhez. Hadtörténelmi Közlemények. 1969/2. szám. 266–288. old.
- Tóth Tihamér (1969): A bűnügyi nyomozó szolgálat szervezete és működésének új vonásai a Magyar Tanácsköztársaság idején: a Vörös Őrség bűnügyi szolgálatáról. Belügyi Szemle. 1969/3. szám. 44–51. old.
- Vörös Őrség. 1919. április 20.–május 4.